KA PYNHIAR SYNJAT LATOR BAD KA SHONGKHA SHONGMAN

Da U M. M. Thaïang

Ïa ka hok longtrai la tyngkai da u Nongthoh

KA JINGKDEW SLA

Ka jingthaw thymmai ïa ka longing longsem

Ka jingthaw Jong u Blei ïa u briew bad ka briew kam shym la long tang na ka bynta ban bun ki jingthaw ha sla jong kane ka pyrthei. lane ba u briew bad ka briew kin ïoh ban synshar ïa ka pyrthei bad kiei kiei baroh kat ki ba don ha ka. Hynrei, u da buh ïa ka shongkha shongman. U da kyrkhu kyrdoh, u da hukum ba kin ia kha i'a roi bad i'a long ïa man ha sla Jong kane ka khyndew. Ka shongkha shongman ka long namarkata ka kam kaba kyntang kumba la buh beit buh ryntieh da U Blei Trai Kynrad U' Nongpynlong ïa kiei kiei baroh kiba don ha kane ka pyrthei .

Baroh ki jaitbynriew ha kane ka pyrthei, ki kheinkyntang bad kheinkor ïa ka kam shongkha shongman. watlada ka don kajingïapher ha ka jingngeit ha la ka jong ka jong ka niam bad ka riti ka dustur.

Lada ngin peit ïa ka rukom pynhiar synjat lator bad ka jingpyndep i'a ka shongkha shongman hangne ha ri India, ka la don kajingïapher kaba ym lah shuh ban ïa jer. Kaei kaba ki paralok Musulman ki leh, ka ïa pher na ka jong ki paralok Hindu, ka ïapher na ka jong ki paralok Assamese, ka ïapher na ka jong ki paralok Garo, ka ïapher na ka jong ki Khasi, ka ïapher na ka jong ki Khristan. Wat tang ha ine i jylli barit jong ka ri Khasi, ka niam ka rukom pynhab'synjat lator bad ka jingpynskhem ïa ka shongkha shongman ka la ïapher bak la bak na kawei ka kur sha kawei pat, na kawei ka shnong sha kawei pat, na kawei ka hima sha kawei pat. Niuma, kine baroh ki long ki jingpyndep jong u khunbynriew bad ki i'alam sha ka juh ka thong bad ka juh ka jingthmu na ka bynta ban pynlong ïa ka longing longsem kaba thymmai, ba kan roi kan man ka kur ka jait bad ban ïar la u tnum u ty[illegible]

Ka jinglong kyntang ha ka shongkha shongman ka pynlong ïa ka longing long sem kaba dap da ka jingshongsuk shongsain bad kaba dap da ka jingkmen junom la junom. Ka

longïing kaba ïapait ïapra khiewja noh tang hadien shipor arpor ne kaba neh tang shiteng por, ka pyni ba ki ar ngut kim shym la lah ban pynlong kyntang ïa ka shongkha shongman kumba la ïa khlei ïa ki juban lak markylliang kumjuh ruh ha khmat kiba ha ing ha sem.

Ha kane ka kot "Ka Pynhiar Synjat Lator bad ka Shongkha Shongman" u Bah Markus M. Thaiang, uwei na ki nongthoh kot Khasi na ki lum Jaintia jong ka Elaka Labang Nongphyllut, uba long ha ka juh ka por u dkhot ka Khasi Authors' Society, u la pyrshang katba lah ban pynlut la ka por bad ka bor kumno ban lum ban lang ïa ki riti ki dustur bad ïa ka rukom pynhiar synjat lator bad ka shongkha shongman bad ban buh jingthoh ïa ki thik pa thik khnang ba un lah ban wanrah ïa ka ha ka dur jong ka kot khnang ba ka pyrthei kan iohi ïa kajingïapher ha ka riti ka dustur bad ka niam ka rukom pynhab synjat lator bad ka shongkha shongman ha ki thain Labang Nongphyllut bad ha kiwei kiwei ki bynta jong ka ri lum Jaintia. Ka jingthoh ka long kaba la bniah bha. Na kine ki jingtrei kiba ngi Iohi, ngi sngewthuh ba u Bah Markus u la dei ban duh thiah duh dem, ba un durïap na ka bynta ban pynlong ïa kane ka kot ba kan mih pyrthei. Lehse, ym lah ban ïa tai lut hangne ïa kaei kaba u Bah Markus, u la pynpaw ïa ka sab kaba maïan kuni u nongthoh bad kum u briew uba ieit ïa la ka riti ka dustur. Ynda ngi la rung bad ngam jylliew sha ki bynta bapher bapher kiba la buh beit buh ryntich ha kane ka kot, ngin sa iohi haduh katno u Bah Markus u la sei ïa ki symboh pyrkhat kiba kordor lyngba u khutom ksiar khulom rupa jongu.

Ngin nang kitbok kitrwiang ïa u Bah Markus ba un nang lah ban pynnoh la u synniang na ka bynta ban pynïar ïa ka thoh ka pule ha ka ktien Khasi bad ba un nang lah ban pynmih shuh shuh ki kot ki ban long ka jingmyntoi ïa ka ri bad ka jaitbynriew.

Phrikshon Kharshiing
General Secretary
Khasi Authors' Society

KAJINGPYNITHUH ITHAW HASHWA KA PYNHIAR SYNJAT.

Ki kmie ki kpa na ka liang u shynrang lane na ka liang ka kynthei, haba ki ibha ïa ka samla ne ïa u Samla, haba ki ïa kren kim ju thew ne kren beit ïa kata kaba ki thmu ne ïa ka jingthmu barieh jong ki khamtam na ka liang ka kynthei. Ki kmie ki kpa jong ka kynthei lane ka samla ka 'iapmat ïa uno uno u briew (samla), hynrei kim ju pynpaw shynna ïa kata ka jingieid jong ki ne ka samla ïa u ta u samla lymda u samla ne ki kmie ki kpa jong u ki pynpaw nyngkong ïa kata ka jingieid bad jingsngew jong ki ïa kata ka samla.

Ha ki khun kiba dang shaniah tylli ha ki kmie ki kpa ban saiñdur ïa ka lawei jong ki, ki kmie ki kpa kim ju bamja khluid lane leh kyrkieh (khihsya lane lehjhan ong ki Pnar), hynrei ki da shong pyrkhat hi jai. Ka kam shongkha shongman ka dei ka kam-ïap kam-im jong ki arngut, u samla bad ka samla, kumta ha shwa ba kin pynithuh ithaw ha la ki khun, ki kmie ki kpa jong ki arliang mamla ki da kylli ki da tohkit bha ïa ka akor, ka jinglong bad ka trei ka ktah jong u samla bad kum juh ïa ka akor, ka jonglong bad ka trei ka ktah jong ka samla. Shuh shuh ban tip khambha ïa ka jinglong jingman jong u samla shynrang ne jong ka samla kynthei, ki kmie ki kpa ki ju pyndonkam da ki 'riewtymmen kiba hok, ki bakhuid, kiba tip bad shemphang ha kane ka kam. Ïa kum kine ki 'riewtymmen kiba leh ïa kum kine ki kam la khot "Ki Nongpynongkurim" lane ha ka ktien Khasi la khot "Ki Mensuhsyntiew".

Kine ki 'mensuhsyntiew lane ki Nongpynong kurim' la ong ba ha ka sien wan kaba ki wan nyngkong ha ïing u shynrang lane ha ïing ka kynthei kim juh kren beit-beit ïa ka kam kaba ki wan. Ha ka sien wan kaba nyngkong ki ïa kren ïa kane ki ïa kren ïa katai, ki da kylli, ki da pyrthew bha ïa ka trei ka ktah ïa ka kha-ï ka pateng bad ïa kiwei kiwei de ki kam nangta ki sa ïapur ïa khana shaphang ka shongkha shongman. Ha kane ka

jingïakren lada ki kmie ki kpa jong u shynrang ki ibit ibïang ïaka samla lane ki kmie ki kpa jong ka kynthei ki ibit ibïang ïa u shynrang, kine ki 'mensuhsyntiew ne ki nongpynong kurim ki leit ïathuh ha ki kmie ki kpa jong u shynrang lane ha ki kmie ki kpa jong ka kynthei ïa ka jingmih kaba kumba la phah ïa ki ban leit kylli leit tohkit.

Lada kane ka jingpynithuh ithaw ïa ki arliang mamla ka long kam bad ka bha ka miat ka longïing ka longsem, katno ka long ka jingkmen ïa kine ki mensuhsyntiew, ïa ki kmie ki kpa jong u shynrang bad ïa ki kmie ki kpa jong ka kynthei; hynrei pat lada ka longiing longsem jong ki arngut ka pait ka pra, kam poi sha kano kano ka jingïasngew thuh jingmut ne mynjur, katno ka long ka jingjahburom ïa kine ki mensuhsyntiew ne ki nongpynong kurim.

Hadien ba la pynithuh ithaw da kine ki 'Mensuhsyntiew ne ki Nongpynong kurim, sa sdang ka jingïakren ïakhana hapdeng ki kmie ki kpa jong u shynrang bad ki kmie ki kpa jong ka kynthei. Ka kam shongkha shongman ka dei ka kam 'ïap kam im bad namar ba ka dei ka kam ïap kam im, ki kmie ki kpa kim ju bam jakhluid ne leh kyrkieh lane kumba ong ki Pnar " Lehsyndet ne lehjhan" ïa kane ka kam. Ki don ka jingkylli ka jingtohkit ha ka liang u kynsi (u snem, u kynsai ong ki Pnar)ka ratap ka rabiang, kum juh ha ka liang ka bam ka dih, ka akor ka burom, ka ïaid ka ïeng, ka kam ka jam, ka trei ka ktah jong u samla shynrang ne ka samla kynthei. Lada shem ba ym don kano kano ka wit ka wa, ka pakhar u Klong u Skaw (pakhar ka mut kaba khanglad ha ka ktien Pnar) Ka ratap ka rabiang, u snem u kynsi bad shem ba u long uba don akor, uba tipbriew tipblei, uba smat uba sting ha ka trei ka ktah, uba tipkur tipkha, uba tiplok tipjor kum juh ïa ka kynthei, nangta ki kmie ki kpa ki sa pynud pynsngew (pynud kamut ïathuh ne pynsngew ha ka tien pnar) ha la ki khun. Lada ki khun ki ïa mynjur khlem kano kano ka jingpynbor, nangta ki kmie ki kpa jong ki arliang mamla ki buh ïa ka sngi ban ïa kynduh bad ban ïa kren khambha ba ki

khun jong ki kin ïa poikha poiman katkum ka niam ka rukom ka riti ka dustur.

Ha ka jingïakynduh ki kmie ki kpa jong ki arngut ki khynraw hadien ka jingkylli jingtohkit ba ym don kano kano ka wit ka wa, ka shiliang ka shiphiah, ka sang ka ma, ka arliang ka arphiah, ka khanglad khang lynti, ka shongsang ka shongma, ka smai, ka kynat, ka ïashun ka ïapen hapdeng kine ki arliang mamla ba ki khun jong ki kin ïapoikha poiman ha ka hok ha ka sot bad haba la biang u snem u kynsi, ka ratap ka rabïang, haba la ïa bïang ka kren ka khana ki ïa buh sngi ban pynhiar synjat kat kum ka riti ka dustur kaba la saiñdur kat kum ka saiñpyrkhat jong ki longshwa manshwa.

Ka pynhiar synjat katkum ka jinghikai u longshwa manshwa ka dei shibynta bad ka ñiam ym kaba shu-leh dep rukom. Ki kyntien jong ki Arkñi, u Kñi jong ka kynthei bad u Kñi jong u shynrang bad ka juban-lak jong ki arngut ki samla kaba ki la ïa khlei ha-khmat ki kñi rangbah bad hakhmat ki briew kiba ïa don lang ha kata ka sngi pynhiar synjat ki long ki ktien kiba shongsbai ha kaba kim shym la kular kai.

Hadien ka pynhiar synjat wat lada kine ki arngut ki samla kim pat iashong iasah ryngkat shirup deilang (shirup deilang kaba mut ym pat ïathiah ym pat ïashong) pynban naduh kata hi ka sngi ne ka khyllipmat, u shynrang u la dei u jong ka kynthei bad ka kynthei ka jong u shynrang. Hadien ka pynhiar synjat shwa ban poi ka sngi bia ne sngi kyntiew kurim lada jia ba u shynrang bad ka kynthei ki ïatamkti tamkjat, u shynrang sha kawei pat ka kynthei lane ka kynthei sha uwei pat u shynrang kata, u ne ka kin hap ha ka kuna kaba eh bad lah ruh ban ïakhlad syndon wat lada la dep ka jingpynhiar synjat.

Ha ka sngi pynhiar synjat kum ka dak ka jingïeid, ka jingïakhum ïatch jong ki arngut ki samla, u shynrang bad ka kynthei bad ki don ka jingïa-aisngewbha markyllïang. Ha ki por kiba kham mynshwa, ka kynthei ka ai sngewbha ïa u shynrang da ka Jaiñryndïatlem bad u shynrang ïa ka kynthei da ka

jaiñmuka ne da u Kynjri Ksiar lane Kynjri Rupa ne da ka Satti Ksiar lane da kano kano ka jingai kaba ki sngewbit.

Kane ka jingïa-ai markylliang kam dei ka baikurim ne ka dor ka mur ba siewdor ïa u shynrang ne ïa ka kynthei, namar ba ha ka riti ka dustur jong u Hynñiewtrep u Hynñiewskum, u Hynñiewtnum u Hynñiew tyndai ym ju don ka jingïadie ïathied shynrang ne kynthei. Kane ka jingai sngewbha markylliang ka dei ka dak ka shin ka jingïaburom markylliang bad ka dak ka shin ba la ïakhum ïateh skhem bha ka bym lah shuh ban pynlait khlem da don kano kano ka daw kaba biang.

Kum ka jaitbynriew ngim don kano kano ka jingthoh ka jingtar kaba ai pateng na ki longshwa ki manshwa ha ki longdien ki mandien bad baroh ki parom ne ki khanatang la shu ïathuh da ka ktien ha ka ktien bad na u thylliej ha u thylliej. Kane ka jingïathuhkhana parom ne ai pateng da ka ktien ha ka ktien da u thylliej ha u thylliej, ha ka jingtlot ka jabieng jong u briew ban kynmaw ryngkat bad ka jingïaid ka por na kawei ka pateng bynriew sha kawei pat, kane ka rukom pynhiar synjat lator ka la sdang ban synjor ha ka ñiam ka rukom ki khun ki ksiew jong u Hynñiewtrep u Hynñiewskum; hynrei kam pat ïapduh, ka dangsah syllai sahyïaw (sahyïaw ha ka ktien Labang-Nongphyllut kaba mut ka tynrai jongka kam pat ïapduh) ha kito ki ba dangbat skhem triang ïa ka ñïam kaba la saiñdur da U Blei hi ha ki longshwa manshwa jong ngi.

Haba buddien bha ïa kane ka riti ka dustur pynhiar synjat lator bad thoh kumba ka long khlem da pyntam ne pyndüna na ka jingïathuhkhana parom jong ki longshwa manshwa, hateng hateng ka pynsyrwi bad pynsyuiñkhlieh (pynsyrwi bad pynsyuiñkhlieh ha ka ktien pnar kaba mut pynbaiong bad pynkingkhlieh) ban thoh kumba ka long kaba ïadei salonsar, naba ka don ka jingïapher ïa ka rukom pynïaid kam kawei ka kur na kawei ka kur, kawei ka Ilaka na kawei pat ka Ilaka. Ka pynhiar synjat, ka bia ka khap, bad ka poikha poiman ka long ka nongrim jong ka longing longsem bad ka tynraiduh jon gka

longbriew manbriew. Ka pynhiar synjat ka long ka jingsdang jong ka longi'ing longsem, ha kaba ki Arkur, ka kur jong u shynrang bad ka kur jong ka kynthei lyngba ka jingïasnoh láng ki arngut kum kawei ka doh ka snam, ha kaba pynïar ïa u Tnum u Tyndai da ka jingïakha khun khanat jong ki arngut. Ha kiba dangbat skhem ïa ka ñiam kaba ai U Blei ha ki longshwa manshwa, ka pynhiar synjat bad ka bia-kurim kim ju kham leh ha ka por step ne ha ka por sngi, hynrei barabor haba kem iongreiñ ne ha ka por janmiet bad kata ruh ha ïing ka kynthei ym ha ïing u shynrang.

Hadien ka pynhiar synjat haduh shwa ban poi ka sngibia ne sngi kyntiewkurim la tip ïa kine ki sngi bad ka por kum ki sngi kiba kyntang tam lane kum ki sngi ne ka por Khangpathi Khangkwai (ka por khangpathi khangkwai ha ka ktien Labang Nongphyllut kaba mut ka por ha kaba u samla bad ka samla ki raikut) Kane ka por khangpathi khangkwai kan ym duna ïa ka ar ne lai bnai haduh ban da poi ka sngibia ne sngi-kyntiew kurim. Ki ïa buh por kumne ba kin ïohlad baroh arliang kur ban leit mih sha ki kur ki jait, ki kha ki man, ki kharim, ki khathymmai, sha ki lok ki jor bad sha baroh kito kiba ki dang don jingïadei ban pyntip ba u ne ka khun jong ki kin ïabia ne ïa kyntiewkurim bad uta uta bad kata kata. Hateng hateng ïa kane ka por khangpathi khangkwai ki ju leh ruh ha shwa ki sngi ka pynhiar synjat.

Ha ka ñiam u barim, shitaiew shwa ka pynhiar synjat ki arliang mamla ki pynkhreh (shetkiad) kumba saw ne san kilo khaw bad ïa kane ka kiad ki pyndonkam ha kata ka sngi pynhiar synjat ban ioh ïasuit ïashor bad ïa kane ka kiad la tip kum ka "Kiadpyrnah". Ka Kiadpyrnah ka dei ka kiad kaba la pynkyrpang na ka bynta kano kano ka kam kaba kyrpang kaba ymbit ban dih shwa ban pyndonkam ha ka suit ha ka shor jong kata ka kam. Hadien ba la dep ïa ka suit ka shor, ïa kane ka kiad ki ïadih sngewbha tang mar shiskaw arskaw, hynrei pat ymbit hi tdot ban dih haban da buaid.

Hapoh ka thaiñ Labang Nongphyllut, kiba dangsah ha ka ñïam u Barim, ha kano kano ka kam khamtam ha ka pynhiar synjat, ka Kiadpyrnah ka long kaba donkam eh. Ki pyndonkam ha ka suit ha ka shor, ka pandak pan shin na U Blei Nongbuh Nongthaw lyngba u Klong u Skaw. Da ka jingsnoh ka Umbang Umthiang ha u Klong u Skaw, ki la tip la kata ka jingthmu jong ki arngut kan poi ne em sha ka ba kut. Kawei pat ka dak ka shin ka long ba lada kane ka Kiadpyrnah ka bang ka thiang, ki sngewthuh ba kata ka kam kan ïaid beit ïaid ryntih bad ka bha ka miat kumba la thmu bad angnud; hynrei pat lada ka jew ne ka blad na kata hi ki la sngewthuh ba kata ka kam, kam nehslem bad kaba tang shipor arpor kan sapait sapra ka longïing longsem ne ïaphet lok kata ka longiing longsem.

Ka pynhiar synjat bad ka poikha poiman ka long shibynta bad ka ñïam bad tang ha ka jylli jong ka pynhiar synjat bad ka poikha poiman ba ka ñïam ka ieng rasong. Lada sniewdur ka pynhiar synjat, ka shongkha shongman bad ka poikha poiman, pyut bad iwtung ka ñïam ka rukom. Ha ka riti ka dustur ka pynhiar synjat bad ka shong kha shong man, ki don ki kyndon kiba teh pyrkhing ïa u briew ne ka briew ba kim bit ban ïashongkha shongman pathar katbamon naba ki don ki kyndon kaba ki "Kheiñsang bad Shongsang"

Ka ktien "Kheiñsang" bad "Shongsang" ki long ki kyntien kiba khia thew ha ka riti ka dustur jong u Hynñiewtrep u Hynñiewskum. Ka ktien "Kheiñsang" ka long ka kyntien kaba jylliew haduh katta katta bad ka thew ïa ka jingleh pyrshah bad pynkhein ïa kaei kaei kaba la buh-beit buh–ryntih u longshwa manshwa kaba ktah ïa ka aiñ longbriew manbriew bad kaba la pynkheiñ aiñ ïa kaei kaei kaba la mana bad hukum da ka kur ka jait, da ki kha ki man bad da ki lok ki jor.

Ka kyntien "Shongsang" pat ka thew ïa ka shongkha shongman bad kiba dang ïateh kur ne kiba dang ïa ting-kur. Ka kyntien "Laisnem Paruid" kane ka dei ka ktien Labang Nongphyllut kaba thew ïa kito ki ba ïa shongkha bad ki bym

ïadei kynsi, kum kaba ïashongkha bad ka Beikha (Meikha) Ñiakha, Pakha, Pakhynnah, Paruid, Pasan, Panah, Padeng. Ïa kiba hap hapoh kine ki kyndon aiñ "Shongsang, Kheinsang bad Laisnem Paruid" ym tang ba kim lah ban pyndonkam ïa ka riti ka dustur pynhiar synjat, ki briew ki kham kïar ruh ban ïakhlehlang bad kim juh shah ba kin ïadei kam khamtam ha ki kam ñiam, ha ka kñia ha ka khriam, ha ka kheiñ ha ka khai bad wat ha ka tylleiñ ka tymmoh (Mawtpep Mawshyieng) lymda kin shah pynkhuid shwa, katkum ka Aiñ blei Aiñ briew.

Hadien ba la dep ka pynhiar synjat, wat lada ki arngut ki samla kim pat ïashong ïasah pynban ka jingïadei jong ki arliang mamla ki la long kum kawei ka ïing ka sem ha ka suk ha ka saiñ, ha ka shitom ka shipa, ha ka jynjar ka lanot bad ha ka sngewsih ne sngewbha. Shisien ba ladep ka pynhiar synjat bad ka ñiam ka rukom bad hadien ba ki ar-ngut ki la pdiang ïaka jingai sngewbha markylliang ym bit shuh ban pynphai ne ban pynlait khlem da don kano kano ka daw kaba biang. Kat kum ki kyndon aiñ jong ka thaiñ Labang Nongphyllut, shisien ba la dep ka pynhiar synjat, latch pyrkhing ïa u shynrang lane ïa ka kynthei ban kiar na ka leitkai ka wankai, ka sahmiet ka sahiong u shynrang sha ïing ka kynthei lane ka kynthei sha ka ïing u shynrang tat hadien ka sngi ba la ïabia ne pyndep ka jingkyntiew kurim. Kane ka jingpynkiar ka long ba baroh arngut ki samla kin lait na kano kano ka jingtlot briew bad ba kin lait na ka "Klim shylliah klim thlieng". Ka kyntien ban lait na ka klim shylliah klim thlieng, ha ka ktien Labang. Nongynllut kaba mut ba kin lait na kano kano ka jingïahap kurim ha shwa ki sngi-bia ne sngi jingkyntiew kurim.

Ha ki khun ki ksiew u Hynñiewtrep u Hynñiewskum kiba dangsah ha ka ñiam U Barim ka Ñiam kaba la saiñdur da u Blei hi, ha ki longshwa manshwa jong ngi bad kiba dangbat skhem hi triang ïa ka riti ka dustur, ka kam shongkha shongman ka long ka kam ka bakhuid bad kaba kyntang haduh katta katta; kumta ha shwa ba ki arngut ki samla kin shim ïa ka jingkyntiew

kurim bad ba ka jingkyntiew kurim kan long da shisha ka bakhuid ki hap, pynkiar ïalade, ioh jia kumno re kumno ha ka longbriew manbriew ioh jia ba lait ka kti ka kjat. Ha ka juh ka rukom lada ki arngut ki samla ki ïa lait ka kti ka kjat ha ki sngi shwa ka pynhiar synjat, kata ki la hap ha ka pap ka sang, kim longshuh ki bakhuid kiba sotti bad ki ngat ha ka pap ka sang kaba ki khot "Ka Klim Synjat Klim lator".

Ka jinghikai kaba hiar pateng bad kat kum ka riti ka dustur jong ki 'riewtymmen, kaba la-buh la-thaw bad saiñdur da u Blei Nongbuh Nongthaw, kaba u la ai ha ki longshwa manshwa, kum kita ki samla ki hap ha ka Dai ka Kuna (da ka pan map bad ka kñia ka khriam) ha u Blei, ka Blei, ka Synshar ka Thoolang bad ha ki syiem babuh bathaw ïa ka longbriew manbriew, ki Nongbuh shynrang, ki Nongbuh kynthei. Haba jia kumta, ka kynthei ha shwa ka sngi bia lane sngi kyntiew kurim kumjuh u shynrang hala ki Kñi Rangbah (Kñi wahch ong ki Labang Nongphyllut) sor sor ha tyndong skhor jong u, ki ud ki nam ïa ka jingbymlong khuid longsotti jong ki bad u Kñi Rangbah haba u ïohsngew ïa kane, u ud u naim, u pan map ha khmat u Blei Nongbuh Nongthaw, ka Syiem babuh bathaw ha ryngkat bad ka dud ka thong (Ka Dud ka Thong ka mut ka pan map, ka kular jingkular kñia jingkñia) na ka bynta jong ki, ba kin lait na kano kano ka jingwit ha kata ka sngibia ne sngi kyntiew kurim bad ha ki sngi ka jingim jong ki.

Lada jia ba u samla shynrang bad ka samla kynthei kiba la ïatch ktien ki ïahap kurim ha shwa ki sngi ban pyndep ïa ka riti ka dustur pynhiar synjat bad shongkha shongman, kum ï · kata ka jingpynhiar synjat bad jingkyntiew kurim kam long shuh kaba khuid kaba suba ha ka hok katkum ka hukum. Shuh shuh lada jia ba tang katto katne bnai ba ki samla ki la shim ïa ka jingkyntiewkurim bad ki ioh khun, wow ka jingkhlemraiñ bad ka jingjahburom na ka bynta ki nongleit kurim hakhmat uba bun uba lang, ha ka shnong ha ka thaw, ha ka kur ha ka jait bad kin shah kynnoh bad shah kynthah ha khmat ka pyrthei. Ym

tang katta da ki bnai da ki snem ki briew kin kren lomi shaphang jong ki bad ha man la ba don kano kano ka jingpynhïar synjat bad ka jingkyntiew kurim ïa ki khun ki briew, kin kdew kti sha kata ka jingjia. Ki samla kiba kwah ban kynjoh sha ka pynhiar synjat bad ka shongkha shongman sha ka burom ka akor kat kum ka ñiam ka rukom; ka jingkhuid, ka jingsotti ka long kaba 'donkam, lymda kumta ki briew kin kheiñ ba kata ka pynhiar synjat bad jingkyntiew kurim ka long kaba shu pyndep rukom, kaba pyut bad kaba pynsniew-dur ruh ïa ka ñiam ka rukom, ïa ka kur ka jait bad ïa ka jaitbynriew hi baroh kawei.

Hadien ba la pyndep ïa ka riti ka dustur pynhiar ne pynhap synjat lator haduh shwa ki sngibia ne sngi jingkyntiew kurim, ki long ki sngi kiba bunkam ïa ka amgut shijur, ïa ki kur ki jait, ïa ki kha ïa ki man, ïa ki lok ïa ki jor, ïa ki kher ïa ki mer, ïa ki bakha rim bakha thymmai jong u kpa, ïa ki bakharim bakha thymmai jong ka kmie bad ïa ki bakha jong uta bad kata ka samla. Ha kane ka por dei ki sngi ha kaba baroh arliang ki ïa pynkhreh ïa ka jingkhawai. Na ka liang jong u shynrang ki pynkhreh ïa ka bam ka dih ha ïing u shynrang bad na ka liang ka kynthei ruh ki pynkhreh ka bam ka dih ka ïing ka kynthei. Haba ki samla ki la dep shim bad pyndep ïa ka jingkyntiew kurim kat kum ka ñiam nangta pat baroh kiba la iawan ban shim bynta ha kata ka jingkyntiew kurim ki leit bam sha ïing ka kynthei laitnoh ka kmie bad u kpa jong u shynrang. Haba ong sha ïing ka kynthei, kam mut ba baroh baroh ki dei ban leit sha ïing ka kynthei, em kito kiba kwah leit bam khawai sha ïing ka kynthei ki leit, kito pat ki bym kwah ki leit sha ïing u shynrang ban bam ban dih. Ka kyntien kaba la kdew haneng "laitnoh ka kmie bad u kpa jong u shynrang" kam mut ba kim leit ba don daw eiei, hynrei ba ki don kata ka jingsngewbriew ba lada ki leit, ki sngew ba kumba leit aiti noh ïa u khun jong ki shi-junom ban sah ha ïing ki briew.

KI TIAR KI TAR KIBA DEI BAN PYNKHREH

Ha ki Labang ki Nongphyllut, ki khun ki ksiew u Hynñiew-trep u Hynniew skum bad kiba dangbat skhem triang ïaka riti ka dustur kaba hiar bad ai pateng da ki longshwa man-shwa naduh ki por ba danglung ne dang kynthong ka pyrthei haduh kine ki sngi haba don kano kano ka jingïabia ïakhap ha ka ñiam uba rim, ki tiar ki tar kiba dei ban pynkhreh na ka liang ka kynthei ha shwa ka sngibia ne sngi kyntiew kurim ki long: -

1. Khyndai tylli ki Putharo (Tpu wasaiñ ong ki Pnar), khyndai tylli ki Kwai ba la songlang bad u Pathi (Tympew) uba da-jied kynsai.
2. Hynniew tylli ki Putharo, hynñiew tylli ki Kwai ba la songlang bad u pathi kiba da jied kynsai.
3. San tylli ki Putharo, san tylli ki Kwai ba la song lang bad u Pathi uba ki da jied kynsai napdeng kiba bha tam.

Ïa kine ki tiar ki tar kiba lajied kynsai ki dasong da tap bha. Ban song ïa kine ki tiar ym da kano kano ka sla, hynrei da ka sla Lamet kaba la jied kynsai (jied kynsai ha ka ktien Labang Nongphyllut, ka mut ban jied ïa kaba bha na kiba bha tam). Haba ki song ïa kine ki tiar ki siang nynkong ïa ka sla Lamet halor u Maleng u Prah, ki buh ryntih bha ïa ki sla Pathi halor ki sla Lamet, da kaba pynlait jaka hapdeng ban buh ïa ki khyndai kwai. Ha juh ka rukom song, ki song ïa ki hynñiew kwai bad san kwai. Haba shim na ka "Namktien" kaba ar ha-shwa ba kin loit ïa kine ki song, ki da ting da khot ïa u Blei, ïa ka Blei bad kida pan da ki dak da ki shin ba u Blei Nongbuh Nongthaw, ba un pyni da ki dak da ki shin lyngba kine ki song, khnang ba kin tip ïa ka mon u Blei, la kata ka jingïapoikha poiman jong kita ki shijur (samla) ka long kaba neh shirta ne kaba tang shiphang sngi ne tang kyndiat por. Kat kum ka jinghikai kaba ki la ioh

pateng na ki longshwa manshwa. ki ngeit ba haba loit ïa kawei pa kawei ka song, ki kwai kim dei ban lait sharud ha ka por ba loit ïa ki song. Lada jia ba u kwai u hap sha-rud. kata ka pyni ka dak bad ki da ngeit skhem hi ruh ba kata ka jingïashongkha shongman jong kita ki arngut kan ym nehslem; ki arngut kin sa ïa shongkhlad lane kin sa ïa pynlait sanshyieng ha kano kano ka por.

Ha ka ñiam u Barim. ka kiad ka long kawei na ki atiar kaba ïaid kam ha ka ñiam ka rukom. Namar ba ka long kaba donkam eh. kiba ha ïing jong ka kynthei ki pynkhreh ïa ka Kiadkhaw (Rice beer) kumba san ne hynriew kilo khaw bad dei ban shet da u khaw uba mih na kaba rep na ka Hali ne brilum lajong. Na ka bynta kito ki bym don khaw don kba na ka Hali la jong ne Brilum, ki dei ban shet da u khaw Khasi, da u khaw Pnar ym da u khaw Panjap, Haryana ne da uno uno u khaw dkhar, uba shu thied shu pet na iew na hát ne na kano kano ka dukan khaw.

Ha ka sngi bia ne sngi kyntiew kurim, ki shynrang ki shim ïa kata ka Jyndemkiad bad ki jiar ha ki sñait ("Sñait" ka dei ka ktien Labang Nangbphyllut ba ki khot ïa u kynja Kriah uba la thain bha ha ka dur jong u khoh) ïa ka kiad sidhiar bad kaba ki jiar nyngkong na kata ka jyndem kiad. ki thep ha u Klongpadia (Klongsoh). Une u Klongsoh ne u Klongpadia u dei hi u Klongskaw tangba u heh bun shah ïa u klong-skaw bad ka kiad ka lah ban niam kumba phra ne khyndai liter. Shwa ban thep ïa kane ka kiad. u Kñi rangbah (Kñi waheh ong ki Labang Nongphyllut) lang bad ki symbud Kñi. ki shim da u 'Langmet (Plangmet uba pyndonkam ha ka sop ïing) uba biang ka jingjrong kat kum ka jingshong jong kata ka kiad ba ki thep ha u Klongsoh ne Klongpadia. Haba la dep thep ïa kata ka kiad bad ïa u 'langmet' ki shim da ka sla Lamet bad set haduh ban da skhem bha khnang ba kan ym hoit ne jaw.

Ha kane ka sngi pynkhreh, ki kynthei pat nalor ba ki bunkam ha kaba jied ïa u Pathi (Tympew) bad ïa ki Kwai tylli

jong ki khyndai kwai. hynñiew kwai bad sankwai, ki bunkam ruh ha kaba jied ïa u kwai bad u Pathi uba da jied kynsai bad bun kam ha kaba khylliap Pathi (khylliap waidong) bad kwai kyntien, kwai song bad ban leit kit sha ïing jong u shynrang. Shisien ba u samla bad ka samla ki ïa poikha ha ka ñiam ka rukom, ka jinglut ka long kaba bun bha.Nalor ka jingpynllut ïa u kwai, u pathi ha kaba ïa bam ki kur ki jait, ki kha ki man, ki kharim, ki khathymmai, ïa ki lok ki jor ki hap song ruh ïa u Pathi kyntien, ïa u kwai tylli bad u pathi tylli sha ki kha ki man bad sha kito baroh kiba dang don jingiadei. Haba ki leit ai ïa une u kwai, u pathi sha kiba dang don jingiadei, kim lah ban rah da uno uno u Kwai ne u Pathi katba ioh katba shem, hynrei da uto uba la jied kynsai lane da uto u Kwai u Pathi uba bha tam.

Hadien ba la dep song ïa ki khyndai putharo, hynñiew putharo bad ïa ki san putharo, ki buh ha u Shang uba dang thymmai u bym pat juh pyndonkam, namgta ki pynlum pynlang ïa ki khyndai kwai, hynñiew kwai bad san kwai kiba la song lang ha u Pathi (Tympew), ka kiad um (sidhiar) kaba la pyndap ha u Klongpadia ne Klongsoh ïa kaba ki khot ka "Pyrnah ka parjin" ka kiad kaba kida ñiewkyntang eh kaba ki tong na khlichkum na khliehdong (u Kum,u Khra). Hadien ba la dep pynkhreh ïa kine baroh, ki sa-jied ïa u briew ban leit sha ïing u shynrang. Ki jied nyngkong ïa u Kparad, ne u kñi jong u kpa ka kynthei ban kit ïa ka "pyrnah ka pyrjin", ïa u Klongsoh ne Klongpadia, ïa ki khyndai putharo, ïa ki hynñiew putharo, ïa ki san putharo, ïa u pathi, u kwai bad ïa kiwei de ki tiar ki ba la buh ha uta u Shang uba la buh kyrpang.

Ïa kine ki tiar ki tar bad ïa ka Pyrnah (pyrnah "ka kiad suit ka kiadshor") ym lah ban song ne kit da kano kano ka Jaiñ, hynrei da ka Jaiñryndia lane da ka jaiñbanat (jaiñbant ka jait jaiñ baremdor) ka jait jaiñ kaba ki longshwa manshwa ki shait pyndonkam tang ha ki khep kiba donkam. Haba ki mih na ïing ka kynthei, u Kñi rangbah u iaid ha khmat, bud sa katto kane kiba ha ïing ha sem jong ka kynthei, bud sa u kparad, u kñi jong

u kpa ka kynthei uba kit ïa kita ki "Pyrnah ki Pyrjin" kiba la song lang ha ka Jaiñryndia, nangta bud sa baroh ki kur ki kha, ki lok ki jor, ki kher ki mer, bad kiwei kiba kwah ban ïa bud lang bad khatduh ch bud sa ki kynthei kiba kit ïa u Pathi kyntien, Kwai kyntien bad u Kwai song uba dei ban sam sha kiba ha ïing ha sem, ki kha ki man bad ki lok ki jor jong u shynrang.

KA JINGPDIANG BUROM NA KA LIANG U SHYNRANG ÏA KIBA HA ÏING HA SEM KA KYNTHEI

Ha shwa ba kiba ha ïing ha sem jong ka kynthei kin poi ha ïing u shynrang, u Kñi rangbah (Kñi wahch) bad katto katne ngut ki rangbah ba la jied na ka kur ka jong u, ki ap ïa u Kñi jong ka kynthei bad ïa ki nongbud jong u ha phyllaw ïing. Mar ïa kynduh ki ïa ai khublei da kaba iadoh ïapiam markylliang, nangta ki rangbah na ka liang u shynrang ki ialam ïa kita ki paidbah kiba iawan na ka liang ka kynthei sha ka kamra (dkhut yung) kaba la khreh kyrpang ba kin ïa shong. Ha kane ka juh ka kamra hapdeng ch, kiba ha ïing ha sem jong u shynrang ki siang ïa ka Shadiang (Trap) ba u Nongkit ïa kita ki khyndai kwai, hynñiew kwai bad san kwai un pynhiar ïa ka jingkit. Kumjuh kiwei pat ki nongkit ïa u Pathi, ïa u kwai tylli bad ïa u kwai bad pathi kyntien paidbah ki buh lang shi jaka bad ha ka juh ka Shadiang kaba don u Klongsohkiad pyrnah ne Klongpadia lang bad lai jait kita ki song.

Ha shwa ba kin sei ïa ki tiar ki tar (ki jingsong, ki jingtap bad u Klongsoh Klongpadia) napoh ka Jaiñryndia ne ka Jaiñbanat, ki da siang da ki laikyndit Ladaw (da ki lai tylli ki kliar sla kait bad buh ïa kine ki jingsong jong ki khyndai kwai, hynñiew kwai bad san kwai bad ïa ki song jong ki 'waidong 'waikyntien. Ki shynrang na ka liang ka kynthei ki shim ïa u kwai kyntien (Kwaidong) bad ki iasam mar shikyntien sha baroh kito kiba ïa don lang ha kata ka kamra. Nangta ki nongsam 'waidong 'waikyntien ki leit sha baroh ki kamra jong ka ïing

ban peit la ki don ne em ki briew kiba la khot sngewbha da u shynrang bad lada don ki sam ïa u 'waidong 'waikyntien sha baroh kita kiba la shah khot sngewbha da u shynrang.

Tang shudep sam ïa u Pathi kyntien, u Kwai kyntien ('waidong) ki shim pat ïa u Kwai tylli, Pathi tylli bad sam sha baroh kiba ha ïing ha sem jong u shynrang. Ha kane ka por lada ba jia kiba ha ïing ha sem jong u shynrang kim don lut hangta, kita kiba ha ïing ha sem jong u shynrang kiba don ha kata ka sngi ki lah ban kam ne pdiang ïa ka bhah ne ka bynta jong kito ki bymdon. Ki leh ïa kane ha kata ka rukom da ka jingmut bakhia thew ba baroh ki kur ki jait na ka liang u shynrang kin ioh bynta lang ha ka niam ka rukom ka riti ka dustur jong ka bia ka khap (ka kyntiew kurim) ka shongkha ka shongman lyngba u kwaikyntien, u Pathikyntien, u Kwai tylli bad u Pathi tylli. (u Kwai tylli bad u Pathi tylli ka mut uwei u kwai bad san sla ki Pathi (Tympew)

KA JINGSDANG KA NIAM KA RUKOM

Shwa ba kin sdang ïa ka jinglehñiam katkum ka jinghikai kaba hiar pateng na ki longshwa ki manshwa, ki shynrang na ka liang ka kynthei ki ïa-shong halor u Shylliah uba la siang kyrpang bad ki shynrang na ka liang u shynrang ki ïa-shong halor u Shylliah uba la siang kyrpang mar pyrshah ïa ki shynrang kiba na ka liang ka kynthei. Haba la ialang lang don lang na baroh arliang ha ka juh ka kamra, ki briew na ka liang ka kynthei ki sam shisien sam ïa u kwaikyntien ïa u Pathikyntien, ïa u kwai tylli bad ïa u Pathi tylli sha baroh ki paid u shynrang.

Hadien ba la dep ai kwaidong ne kwaikyntien sha baorh kito ki paid u shynrang kiba ia don lang, hynrei kum ba ju dei ka rukom, ki shynrang na ka liang ka kynthei shwa ban poi sha ka bynta ka jinglehñiam ki da kylli ïa kiba ha ïing ha sem, ki kha ki man, ki kñi, ki kpa bad ki lok ki jor jong u shynrang ki la ioh ne em ïa ka bhah ka bynta bad ki la ïa kam ne em ïa ka bhah ka

bynta jong kito kiba ym lah ban ïa don lang ne kiba ym lah ban wan. Lada don kiba ym pat ioh, ki shynrang na ka liang ka kynthei ki ieng ban sam ïa u Kwai, u Pathi sha baroh kito kiba ympat ioh. Ynda la ioh lut ïa uta u Pathi kyntien, Kwaikyntien, u Kwaitylli bad u Pathi tylli: nangta u Nongkit ïa u Klongsoh ne Klongpadia bad ïa ki song jong u khyndaikwai, hynñiewkwai bad sankwai, kumjuh ïa ki song jong u khyndai putharo, hynñiew bad san putharo. u ieng na ka jaka shong bad kit ïa kita ki tiar. Haba kit ïa kita ki tiar, uba ha ïing jong u shynrang u ialam ïa u kñi jong ka kynthei bad ïa u nongkit ïa ki tiar ki tar sha ka jaka ba shong ka kmie lane ka meirad (Beimen) jong u shynrang.

KA RUKOM PDIANG ÏA KI JINGAI SNGEWBHA

Ka kmie lane ka meirad jong u shynrang kiba dei ban pdiang ïa kita ki tiar ki tar lane ïa kita ki jingai na ka liang ka kynthei, ka la pynkhreh lypa kawei ka Jaiñbanat lane ka Jaiñryndia bad l pdiang ïa kita ki jingai baroh. Ha ka por ba ka pdiang ïa kita ki tiar, ka da duwai da phirat bad ka ainguh aidem ïa u Blei Nongbuh Nongthaw, u Nongshna u Nongpynlong, u Nongbuh shynrang, u Nongbuh kynthei. ïa ka longbriew manbriew ba Un kyrkhu kyrdoh ban roi ban par ka jait ka kynja ha baroh arliang. U kñi jong u kpa ka kynthei ruh u nguh u dem ïa u Blei ba kin ioh ïa ka jongkoit jingkhiah bad ban manbha manmiat ha baroh arliang. Ïa kine ki tiar kiba la ioh pdiang na ka liang ka kynthei, ka kmie lane ka meirad jong u shynrang, ka sam pat sha baroh ki kur ki jait kiba dang ïa-jan bha, khnang ban ioh bynta lang ïa kita ki jingai sngewbha jong ka kynthei.

Haba la dep pdiang ïa kita ki jingai, u kñi u shynrang u ialam biang ïa u Nongkit ïa u Klongsoh u Klongpadia sha ka jaka ba shong ki Kñi jong ki baroh arliang mamla. Haba la wan u Klong u Skaw, ka Pymah ka Pyrjin, ka Harak ka Sidhiar ka Kiadsuit ka Kiadshor nangta ki sa sdang ïa ka ñia ka jutang

katkum ka saiñdur jong u Blei mynba danglung ka phyrthei bad kata ka ñia ka jutang, ha kahok katkum ka hukum jong u Blei Nongbuh Nongthaw , ba kan bha kan miat ka longbriew manbriew bad ban nangroi parum parch u Tnum u tyndai.

KA ÑIA KA JUTANG KI ARLIANG MAMLA

Hadien ba ki Kñi jong ki arliang mamla ki la ïa wan bad ïa shong khrui ha la ka hang (iashong marpyrshah) bad katkum ka riti ka dustur, u kñi jong ka kynthei u kylli la ki la ïawan lut ne em ki Kñi kiba dei ban wan. Haba ki la ïa wan sa sdang ka ñia ka jutang. U Hynñiewtrep u Hynñiewskum, u dei ka jaitbynriew kaba tipbriew tip Blei bad kum ka jaitbynriew ki shim ba ka kam shongkha shongman ka dei ka kam Blei, ka kam khuid kam kyntang, kumta haba ki sdang iakano kano ka kam ki phai khmat nyngkong sha u Blei Nongbuh Nongthaw, u Nongbuh bynriew thaw bynriew, u Nongseng u Nongai ïa ka longrynieng man rynieng, u Nongbuh shynrang u Nongbuh kynthei; nangta ki phai sha ki 'leiiing 'leisem, sha ka Syiem synshar sha ki syiem babuh bathaw kiba la saiñdur ïa u shynrang bad ïa ka kynthei ban iapoikha poiman bad lyngba u symbai u phniang jong ka poikha poiman, ka kur ka jait kan roi kan par parum parch ha kane ka sla pyrthei.

Ha kum kane ka khep, ka pynhiat synjat lator bad ka shongkha shongman, uba nyngkong ban ud ban nam ban ting ban khot, dei u Kñi jong ka kynthei. Ha ka ting ha ka khot, ha ka ud ha ka nam, ha ka duwai ka phirat u pynkh nmaw ba u Blei u long uba lah uba iai bad uba donbor tam bad khlem ka jingkyrkhu kyrdoh jong u Blei na jrong na thaan, ka pynbia ka pynkhap (Ka jingkyntiew kurim) bad ka ïapoikha poiman kam long ka ba bit kaba biang. Ha kum kane ka por u Kñi u kyrpad ïa u Blei ba un thehsei ïa ki jingkyrkhu kyrdoh halor ki arngut ki samla ki ban ïa snohkti-lang kum kawei ka doh kum kawei ka snam ha ka ban tei ïa ka longïing long sem kaba thymmai.

Ha ka duwai ka phirat, u Kñi u dadem nguhngon khrup arti u kyrpad ïa u Blei ba un ai ha ki arngut ïa ka jingnang jingstad ban pyrkhat ban pyrdaiñ nyngkong ïa ka saiñdur jong u Blei, ïa ka jingnang ban pyrkhat ban pyrdaiñ nyngkong ïa ka saindur jong u Blei, ïa ka jingnang jingtbit ban iaid ban ieng, ban kren ban khana, ban tip-kur tip-jait, tip kha tipman, tiplok tipjor bad ba kin shemphang ïa ka trei ka ktah bad ka puh ka daiñ. U pynkut ïa ka jingduwai jingphirat, ïa ka ud ka nam, ïa ka ting ka khot da ka dem da ka nguh ba u Blei Trai Kynrad un tei ïa ka longiing longsem jong ki arngut da kaba ai ha ki ïa ki khun shynrang, ïa ki khun kynthei ba kin roi kinpar parum parch, ban iar u tnum u tyndai, ban heh u synñiang u bynhei, ban roi ban par ka kha-i ka pateng, ka trei ka ktah, ka koit ka khiah bad ïa ka mynsiem tipbriew tipblei. U Kñi um ju pynksan iala ka pyrsa ne u pyrsa ha kum kane ka ud ka nam bad kyrpad ban ïoh jingaiei na u Blei Nongbuh Nongthaw.

Haba u Kñi jong ka kynthei u la dep, u sdang swar pat sa ka ñia ka jutang na ka liang u Kñi jong u shynrang. U ruh ha ka juh ka rukom u ud u nam kat kum ka jingshem mynsiem bad ka jinglah jong u. ha ki nongsngap kane ka jingïataiñia ka long kum ka jingïapynjopñia iala ka nia ka jutang uwei ïa uwei pat. Hadien ba la dep ka ud ka nam, ka kyrpad ka kyrpon ban ioh ïa ki jingaiei na u Blei, ki sa sdang sa ka ban iasam ïa ka kiad Sidhiar (Kiad khaw) da kaba sdang sam na ki Kñi jong ki baroh arliang, sa pur sha ki Kñi khynnah (symbud Kñi) nangta sha ki lok sha ki jor bad sha baroh kito kiba kwah ban mad ïa kata ka kiad (Kiad Pyrnah) kaba la pynkhreh kyrpang na ka liang jong u shynrang ha ïing jong u. haba la ïa joh ïa jam ne iohlut sha baroh, nangta ki sa sdang sa ka iasuit ka iasohr lang hala ka jong ka jong ka jingud ka jingnam na ka bynta ka jingthmu jong ki ar ngut ki ban sa shim ïa ka jingkyntiew kurim. Ha kane ka jingiaud ka jingianam baroh ki nongiashim bynta ki nguhblei ki demblei bad kyrpad kypon ïa u Blei Nongbuh Nongthaw ba un iai don lem ryngkat bad ki baroh shilynter ki sngi ka jingim jong ki,

khnang ba kin iainch haduh kaba kut da kaba ïa shongsuk shongsaiñ ha ka jingiaicid bad ka jigiatylli haduh bakut ki sngi ka jingim jong ki.

Haba la dcp ka suit ka shor. ka ting ka khot ïa u Blci Nongbuh Nongthaw, ki Kñi rangbah jong baroh arliang, ki buh da ka Pliangnar (Pliangrnong) kaba la jicd kynsai ba kin buh ïa ka jingtahkiad bad kiwci dc ki jingbam. Hadicn ba la buh Pliangnar nc Pliangrnong mar kawci ïa ki Kñi Rangbah, nangta pat ki sa sam sha baroh ki Symbud kñi Rangbah bad lada jia bym dap ki Pliangrnong, ki sa sam da kino kino ki Pliang ba uwci pa uwci u ba don hangta un ioh buh jingbam ne bùh jingtahkiad. Ïa ka Kiadpyrnah kaba thcp ha u Klongpadia nc Klongsoh ki thch nyngkong ha ka jingdiang jong ki kñi Rangbah, bud sa sha ki Symbud kñi nangta ki iasam shabaroh kito kiba iashong-lang ban iamad iakata ka kiadpyrnah markhyndiat, mar shinguid arnguid lanc shiskaw rit. Nalor ka Kiadpyrnah, kiba ha ïing jong u shynrang ki sam kiad sha baroh kito kiba wan na ka liang ka kynthei. Ha kum kane ka jinglchniam, ka dci ka jinglchniam ka ba-khuid bad kaba kyntang tam bad ymbit ban dih buaid na kane ka Kiadpyrnah. Lada kito kiba ym pat sngew biang bad dang sngcw kwah na dih, ki, lict dih sha kano kano ka ïing kaba don kiad ha ka jinglut na pla lajong.

U SHYNRANG U KHREH KA LEIT ÏINGBRIEW

Katba ki Kñi jong u shynrang bad u Kñi jong ka kynthei ki dang ïa bam ïa-dih lane katba ka jingiabam iadih ka dangiaid, ki kmie ki kpa ne ki ba ha ïing hasem jong u shynrang, ki pynriam pynbeit ïa u khun jong ki ba un leit ïingbriew ha kata ka sngi ryngkat (Chirup deilang) bad u Kñi jong ka kynthei. Tang shudcp kata ka jingiabam iadih (dih Pyrnah dih Pyrjin) ha ka ïing u shynrang. U Kñi Rangbah duh jong ka kynthei bad ki nongbud nongrap ki ïa khreh ban mihnoh na ïing u shynrang. Ha kane ka juh ka por u Nongleitkurim ne u Nongbia, ma u ruh u khreh lang ban mih na la ïing sha ïing jong ka kynthei.

Katba u Kñi jong ka kynthei bad ki paralok jong u, ki ïa ieng ha Tyngkong (Kyndonhari) ban ap ïa u Nongleitkurim, u Nongleitkurim ruh u khreh ban mih noh. U shynrang (Nongleitkurim) shwa ba un kam ïa ka Shawkad (Shahksaw lane Taksaw) na ïing shabar, u doh u piam ïa la i mei i pa, ïa ki hynmen ki para, ïa ki pyrsa (lada don) bad ïa ki Ma ki Woh bad ïa kiwei de da ka ba ong " Ngan leit noh mei, pa, paiu, para, meirad, parad, Ma.. ." Tang shu ioh jubab na i mei, na i pa, na ki paiu, ki para... "Khie khun leit suk leitsaiñ da ka burom ka akor, da ka tip briew, ka tipblei, tipkur, tipkha, tiplok, tipjor, u Blei Un don ryngkat bad phi, Un synran ïa phi ha kti ha kjat, Un kyrkhu kyrdoh ïa phi, Un btin ïa phi ha kti ha kjat, to khie leitsuk". Tang shu kut kine ki kyntien u shynrang u mih noh artat na la ïing.

U Kñi Rangbah jong ka kynthei uba aplypa ha habar, tang shumih u shynrang, u kdup u piam ïa u (Nongleitkurim). U Kñi jong u shynrang, i mei, i pa, ki hynmen, ki para, ki kha ki man bad ki lok ki jor jong u shynrang, ki leit on ïa u tang ha shiteng lynti bad ki leit phai biang sha ïing u shynrang ban ïabam ïadih.

U Nongleitkurim u rah kawei ka Wait (kano kano ka wait kaba u Nongleit kurim u shait pyndonkam man ka sngi), u kieng kawei ka Pla ba la thep ïa ki tiar ki tar, kata kum u Duma, Jingpurid, u Kwai, u Tympew (Pathi) bad kup kawei ka ka Jaiñbanat ne ka Jaiñryndia. U Kñi jong ka kynthei naduh ba u mih na ïing u shynrang u ialam beit beit sha ka ïing ka kynthei hapdeng ka put ka tem, ka rwai, ka siaw bad ka shad ka kmen. Mar ïa poi ha phyllaw ïing, u Kñi u kiew sha tyngkong (kyndondhari ong ki pnar) lang bad u Nongleitkurim. Ha tyngkong, u Kñi u sei ïa ka Jingpruid bad u shamok ha khmat ka Jingkhangbah bad ai ding ïa u Prew lane ïa u Kseh uba la pynkhrehlypa.

Ka jingaiding ïa u Prew, ka jingmehding, ka jingsyaid ka ding bad ka jingshai jog ka, ka don ka jingmut kaba jylliew bad

kaba khia thew ha ka saiñpyrkhat jong u longshwa manshwa naba ka shim ïa ka jingmut ban tbeh ïa u Nongleit-Kurim ba un iohi ïa ka Jwar (Jingkhang) ka lynti ban rung ban mih ban poi sha ka jaka thiah jaka dem jong u. Ha ka juh ka por ka jingmut jong ka ding ka long ban ai jingshai ïa u Nongleitkurim ba un dup imat bad iohi, uno u dei Kthaw, kano ka dei ka Kiaw, kano ka Kong-kynsi, kano ka Hepkynsi, uno u Kynum, kano ka Meiieid, kano ka meidod bad kumta ter ter. Ha kamra thiah u Nongleitkurim u buh ia ka Pla bad ïa ki tiar ki tar kiba u wan rah na ïingkmie katba ïa ka Wait pat u tynsat ne buh ha kyndong.

Ha ka saiñpyrkhat jong u longshwa manshwa, ka kmie bad u kpa jong u shynrang kim juh kham leit sha ïing ka kynthei ha ka juh ka sngi, ka sngibia ne sngi jingkyntiewkurim. Haba wad bniah bha ïa ka daw ba balei ka kmie bad u kpa jong u shynrang ym bit ban leit sha ïing ka kynthei ha ka sngibia ne sngi jingkyntiew kurim? Ka jubab ha ki katto katne ka long ba lada ki leit sha ïing ka kynthei ha ka sngibia ne sngi jingkyntiewkurim ka long kumba leit aiti noh iala u khun baieid ha ka jait ka kur jong ka kynthei. Halor kane ka jingsngew ka kmie u kpa bad kiba ha ïing ha sem jong u shynrang kim ju kham leit on ïa u shynrang shaduh ïing jong ka kynthei bad tang ha shiteng lynti ki leitphai noh sha ïing. Kane ka jingsngew ka dang treikam haduh ba thoh ia kane ka kot ha kito kiba dangngeit ha ka ñiam u Barim bad kiba dangbat skhem ïa ka.

Katba ki paidbah na baroh arliang ki dang ïa wan sha ïing jong ka kynthei ban iabam iadih sngewbha, u Nongleitkurim pat u leit ban ïa kynduh ïala ka Nongleitkurim, hadien ba la ïakynduh bad mar ïadep buh ïa ki tiar ki tar, kum ka Pla, ka Wait, ka Pdok Pathi bad ka Jaiñryndia ha jingthiah, u mih sha kamra ba shong ki Kñi jong ka kynthei bad ki Hch ki Haiñ, ki kynrem ki lyndang kiba la shah khot sngewbha bad u sdang ban sam ïa kata ka Kiad kaba la pynkhreh kyrpang, bud sa ka samja, samdoh bad sah hangta haduh ba kin da ïadep ka bam ja bam jhur, bam doh bam khleiñ. Katba ki dang iabam, ka dei

ka kamram jong u Nongleitkurim ban peit sha ka mon ban peit sha ka diang ioh don kiba duna ka bam, ka dih, ka ja, ka dohkha. Ha kum kane ka khep baroh ki nongwan bad ki nongshah khot sngewbha ki dei ban biang ka bam ka dih, lymda kumta kan long ka jingjahburom ïa u Nongleitkurim, ka Nongleitkurim bad ïa kiba ha ïing ha sem jong ka kynthei. Shuh shuh ym tang ka jingjah burom, hynrei kin shah kynnoh, kin shah kynthah ba ki khlem akor bad kim suitniew ïa la ka burom ka ijot ha khmat ka pyrthei bad da ki bnai bad da ki snem ba ki briew kin kren lorni shaphang ka jingkhapnap jong ki.

Katba ka jingkhawai ka dangïaid ïa ki paidbah, hapoh ïing pat ha ka kamra kaba la pynkhreh kyrpang, ki siang da ki Shyllia ba ki kur ki jait jong u kpa jong ka kynthei bad ki Kñi jong ka kur ka kynthei kin ïa shonglang bad hangne ba kita ki 'kharim bad ki 'kha thymmai ki ïa kynduhlang. Haba la iashong khrui, u Kñi jong ka kynthei u ud u nam ba dei na ki 'kharim bad ki 'khathymmai ba ka jait ka khong ka la roi ka la par. U Kñi jong ka kynthei ha ka ud ha ka nam jong u, u pynpaw ka jingsngewnguh kaba khraw ïa ki Kharim, Khathymmai jong ka kynthei, namar lyngba ka kur ka jait jong u kpa jong ka, ba ka kur ka jait jong ka kynthei ka la ioh ïa kata ka nam, ka burom bad ka jingthaw thymmai ïa ka longiing longsem, halor ka nongrim jong ka bia ka khap ha ka hok kat-kum ka hukum.

Ha kum kane ka khep lah ban iohi ba ka Kur ka Jait jong u Kpa ka long kaba khraw haduh katta katta bad ki da burom bad ñiewkor eh. Kane ka paw na ka jingpan jingkyrkhu kyrdoh jong u Kñi ka kynthei ïa ka jingkyrkhu kyrdoh halor ka pyrsa, ka ksiew jong u ba ka jait ka khong jong u kan nangroi, kan nangpar, ka nangiar u tnum u tyndai, ban nang heh u synñiang u bynhei, ban biang ka trei ka ktah, ka kamai ka kajih, ka jingnang ka jingtip, ka tipkur ka tipjait, ka tipkha ka tipman, ka tiplok ka tipjor bad ka jingtieng burom ïa u Nongbuh Nongthaw, u Nongshna u Nongpynlong ïa ka longbriew manbriew shikhrum ka bneng shitylluk ka pyrthei. Hadien ka ud ka nam, ki Kñi

jong ka kynthei. ki ai ka Kiad khaw (Kiadsidhier) ba baroh kiba dei ki kha ki man bad ki kñi jong ka ki ïa dih ïa bam k[illegible] kat kaba ki lah ban ioh. Ha kane ka jinglum lang baroh kiba iadon hangta ki ïa bam ïa sip lang ïa baroh ki jait jingbam ba kiba ha ïing jong ka kynthei ki la pynkhreh kat kaba ki lah ei.

Ïa kane ka riti lehñiam, kiba dangsah ha ka ñiam u longshwa manshwa, ki leh tang ïa kito ki samla kiba iapoikha poiman da ka jingtip jong ki kmie ki kpa, kiba iapoi ha u kynsai u pangrai (kiba iadei kynsi) ym na ka bynta kto kiba ïa shongkha khleh (u bym dei na ka jait u Hynñiewtrep) ym na ka bynta kito kiba ïa dei snam Paruid, snam Pasan lane ki bym iade[illegible] kynsi, yn nai iakren ïa kito kiba iapoikha shongsang ne kheiñs[illegible]ng. Ha kum kane ka jinglehñiam u kñi (kñi waheh) u lorg uba kongsan tam.

Ïa kane ka rukom lehñiam pynhiar synjat b[illegible] [illegible]ikh[illegible] poiman, katba lah ban i[illegible]hi da une u Nongthoh ki ler[illegible] juh ka pasoh hapdeng ki Pnar wat lada ka don ka jingiapl[illegible]r ha ka dustur pynmaidkam kawei ka Ilaka na kawei pat ka Ilaka jong ki lum Pnar, lane ha ka rukom pynkhreh pynkhrum ïa ki tiar ki tar kiba pyndonkam ha kaba leit shaw ïa u Nongleitkurim na ïing jong u shynrang sha ïing ka kynthei ka jingleh jingkam jong ki Labang, ki Nongphyllut kam da iapher eh na ki Nongshiliang Myntang, Nongjngi bad ki Nong Ilaka Raliang. Ha ka riti ka dustur pynhiar synjat lator, katba lah ban iohi da une u Nongthoh lajan baroh ki jinglehniam ki long ki juh ha ki Lumpnar, lait noh tang ka sngi kyntiewkurim ne sngi-bia ha kaba iadei bad ki jingpynkhreh pynkhrum ïa ki tiar ki tar.

Ha ka miet ban pynshongkurim ne pynbiakurim ïa kiba biang ka ratap ka rabiang, u kynsai u pangrai, kiba ha ïing baroh arliang mamla ki pynkhreh ïa ki Prew ding (Parodiñ ong ki Pnar) da kaba khum tang arthri ha ka shikhum. Na ka liang ka kynthei ruh ki pynkhreh ka juh. Na ka liang ka kynthei ki leit shaw ïa u shynrang da u Kñi jong ka ïing ha ryngkat bad u Pakha Rangbah lada u don bad lada ym don ki shim da uno uno u 'kha la u dei

u Padeng ne u Pa kynnah ha ryngkat bad ki lok ki jor. Lada jia ha ka por janmiet, ki rah shikhum ka prew ding, kaba la tbehding bad lada jngai ki bteng haduh ar, lane saw Prewding haduh ban da poi ha ïing u shynrang. U kñi ka kynthei, u buh ïa u Prewding lane Dongmusa ha Tyngkong ne kyndonhari bad lada sah ki Prew ki ïathanglut baroh hangta.

Ha ïing u shynrang, tang shu poi u Kñi jong ka kynthei, u Kñi jong u shynrang, u pdiang sngewbha ïa u Kñi jong ka kynthei, ïa ki kha jong ka kynthei da ka ba ai mar shikyntien kwai. Katba u Kñi jong ka kynthei bad ki paralok jong u, u da ïa bam kwai ha ka tyngkong ïing (kyndonhari) khreh mih u shynrang na ïing ban bud ïa u Kñi jong ka kynthei . U shynrang shwa ba un kam ïa ka Shawkad na ïing shabar, u ai khublei ïa i mei i pa bad ïa kiba ha ïing baroh da kaba ong " Ngan leit noh mei, pa, paiu, para bad kumta ter ter" Tang shu ioh ki kyntien na ka kmie, na u kpa bad na ki ba ha ïing ha sem "Khie khun leit suk leitsaiñ...... da ka burom ka akor, da ka tipbriew tipblei, ka tiplok tipjor, u Blei Un don ryngkat bad phi, Un synran ïa phi ha kti ha kjat bad kuta ter ter. u sa mih noh artat nala ïing.

Tang shu mih u shynrang (Nongleitkurim), u Kñi jong ka kynthei u pdiang sngewbha ïa u da kaba doh da kaba piam. Hadien nangta u tbeh ïa u prewding uba la rah na ïing ka kynthei, u iaid shakhmat bud sa u Nongbia (u Nongleitkurim), u Bakha jong u shynrang la u long u Pa-nah ne u pa khynnah, u tbeh ding ïa u prew bad u bud nadien u Kñi bad nadien duh bud u 'kha jong ka kynthei. Hadien ba la pyniaid ryntih iaka rukom iaid, ki sa iaid lang haduh ban da poi ha ïing jong ka kynthei.

Ynda poi ha ïing jong ka kynthei, baroh ki prewding ki buh ha kyndon (tyngkong ïing). Ha kipor kiba mynshwa, tang shu poi ha Kyndur (Kyndup ïing) kiba ha ïing ha sem jong ka kynthei lang bad ka Nongleitkurim, ki mih shabar ka Shawkad (Shahksaw ong ki Pnar) ki pdiang sngewbha ïa baroh. Nangta ka Nongleitkurim ka pdiang sngewbha ïa u Nongleitkurim, u briew uba ka ieid eh.

Ki jingthoh ha kane ka kot ki long tang katto katne ki mat ki jura jong ka rukom nam ktien, lehniam ha ka pynhiar synjat lator bad ka shongkha shongman jong kito ki ba dangsah ha ka ñiam u Barim. Ïa ka rukom pynhiar synjar lator bad ka shongkha shongman ha ka rukom Khristan pat ka long malu mala kumne harum: -

Haba ka juk ai pateng na ka ktien ha ka ktien, na u thylliej ha u thylliej ka la sdang ban pjah bad synjor, la plie kawei pat ka juk ai pateng lyngba ka thoh ka tar, ïa kaba la wan ban pynieng ïa u mawnongrim bad ïa u Khnong u Rijied da u khun dap synrang ka ri Wales, u Rev. Thomas Jone ha ka snem 1841, uba long uwei na ki Mishoneri Khristan u ba nyngkong ban wan iuhkjat ha kine ki lum ka bri u Hynñiewtrep.

Haba la wan ka thoh ka tar ka pule ka puthi ha ka ktien Khasi ki briew (ki briew ka bri u Hynñiewtrep) ki la nangbuh jingthoh ban nang kham ieid bad ñiewkor ïa ka Riti ka Dustur pynhiar synjat bad ka shongkha shongman, ka matti kaba la buh bad saiñdur da ki longshwa manshwa Haba la wan ka niam khristan, kane ka riti ka dustur pynhiar synjat lator, ka bia ka khap (kyntiew kurim) ka la nangspehlung bad nangpynbha shuh shuh na kawei ka por sha kawei ka por.

Haba la wan ka niam Khristan hapoh ka bri u Hynñiewtrep, don ki riewpyrkhat kiba pyrkhat ba ynda ki khun ka bri u Hynñiewtrep ki la kylla Khristan, kin pynkylla noh ïa ka riti ka dustur kaba la buh bad seng nongrim da ki longshwa manshwa ka jaitbynriew, pynban katba nang iaid ka por ka niam Khristan ka nangpynskhem shuh shuh ïa ka ritika dustur ka pynhiar synjat bad ka shongkha shongman kaba kum ka jaitbynriew ki la ïoh pateng na ki longshwa manshwa, ka la nangpaw ha ka akor bad ka burom kaba ki khun samla khristan ki la nangmih ban shim ïa ka kam shongkha shongman lyngba ka pynhiar synjat. Shuh shuh naduh ka por ba wan ka niam Khristan ha kine ki lum u Hynñiewtrep ym pat iohsngew ba ka iaid lait na ka riti ka dustur pynhiar synjat bad ka riti ka dustur

shongkha shongman; lait noh tang katto katne ki jnit ki jnat. kata kum ka jingkhawai Kiad, kaba pyndonkam ïa u klong u skaw bad pynkyntiew kurim ha ka por miet. Kum ban shu ong noh ka ñiam khristan kam ju pyrshang ne don jingmut ban khura ïa ki mawnongrim jong ka riti ka dustur pynhiar synjat bad ka shongkha shongman, hynrei ka iaid ryngkat ryngkat bad ka riti ka dustur: na ba ka niam khristan ka sngewthuh ba ha ba ki briew ki long khristan ka long ban pynjanai shuh shuh ia ki riti ki dustur kiba bha jong ki longs[illegible]a manshwa jong ka jaitbynriew.

Ha ba phai sha ka jingieh jingkam ka niam khristan, la shem ba ka dangbat pyrkhing bha ïa ki riti ki dustur ha ka ïatehktien, pynhiar synjat bad ïa kyntiew kurim ba kam pat iaid lait ba ki Kñi na ki arliang kur ki long ki Ksiang bad ki Phadar. ki Pastor, ki Phadri, ki Tymmen basan, ki Headkatekist ne ki Rangbah Balang ki long tang ki nongpynskhem bad ki Sakhi. Nangta ha ka sngi kyntiew kurim ne ha ka sngibia kurim ki da phah ïa ki Nongleit tan ïa u shynrang ryngkat bad ka iarong kwai bad sam kwai ïa uta u longkpa ne ïa uta u samla u ban ïa bia ne u ban ïa kyntiew kurim kum ka dak kaba kida sngewbha eh ïa u ba un wan ha ïing jong ki. Ym tang katta ki da ap ïa u shynrang ha Tyngkong (kyndon-dhari) ban pynsleh, pynkyllan umphniang, ban kitbok kitrwiang, ban nang-iaroi iapar, ban khraw ka Kamai ka Kajih, ka Khaïi ka pateng bad kumta ter ter.

Haba phai sha ka liang ka pynhiar synjat bad ka bia ka khap (kyntiew kurim) nadong shadong ym don jingkylla na ka saiñdur ki longshwa manshwa, ka jingiapher ka long tang ka por. Ha ka rukom pyrkhat ki longshwa manshwa kim ju pynbia kurim ne pynkyntiew kurim ha ka por step, por sngi ne por nohphai sngi hynrei borabor haba la kem ïongrciñ bad por miet. Katba ha ka niam khristan pat ha ka por sngi ne nohphai sngi, lait noh kito ki ba iabia syrdep.

Ha ka saiñpyrkhat jong ki longshwa manshwa, ka pynhiar synjat ka long tang ha ka por janmiet, katba ha ka Niam Khristan

pat ka lah ban long ha ka por step, sngi ne por janmiet. Ha ka sngibia ne sngi kyntiew kurim pat ha ka por sngi ne nohphai sngi. ha kaba u nóngleit kurim ne ka nongleit kurim ki riam ki beit la kum u Syiem u Patsha ha ryngkat ka iaid byllien ki kur ki jait, ki kha ki man bad ki lok ki jor. Ha ka juh ka rukom ka nongleit kurim ha ka riam ka beit bad ka pangsngiat la kum ka Syiem hapdeng ki paidbyllien uba iaid ha ka kmen ka sngewbha, ha ka put ha ka tem bad ka ruwai ka siaw ban leit sha iingmane.

Ha iingmane u Nóngleit kurim bad ka Nongleit kurim ha ka jaka kaba la khrehlypa, ki shongkhet la kum ki Syiem ki Patsha. Haba u Nongleitkurim bad ka Nongleitkurim ki shong halor kine ki khet, sa sdang ka ñiam ka rukom poikha poiman. Ha ka niam ka rukom ki arngut ki khlei la ka juban-lak hakhmat, u paidbah u paidlang ban ïa shimti uwei ïa kawei ha ka hok kat kum ka hukum bad ki kyndon aiñ jong ka ñiam. Ha ka jinglehñiam, u nonglehñiam u kyrkhu u kyrdoh, u duwai u phirat ha u Blei Nongbuh Nongthaw ba un kyrkhu ïa ki ba kin ioh ka koit ka khiah, ba kin iar u Tnum u Tyndai bad ba un heh u synniang u bynhei. Haba la dep ka niam ka rukom u Nongleitkurim bad ka nongleitkurim ki mih ban leit bam leit dih ha ïing ka kynthei, ha ka jingkmen jingrisa, ha ka put ka tem, ha ka rwai ka risa haduh ban da khihwin ka shnong ka thaw, mih sa ki briew na ïing na sem ban iohi ïa u Nonglcit kurim bad ïa ka Nongleit kurim kiba la pynriam pynbeit bha bad ïa kiba la synran da ki 'rangsotti, ki 'theisotti bad u paidbah byllien.

Ynda la poi ha ïing ka Nongleit kumrim hadien ba la kyllan Umphniang ïa u shynrang, ki arngut ki kiew sha ka Rynsan kaba la pynkhrehlypa bad hangta u shynrang bad ka kynthei ki shong kum u syiem bad kum ka Mahadei. Nangta bud sa ki jingwan ai khublei ïa ki arngut ha ryngkat bad ki jingai sngewbha bud ka jingot cake (ot kpu) bad iasam mar kyndiat kat sha ba joh ba jam ba kin iabam iasip.

Hadien ba la dep ot Cake bud sa ka bam khawai dawai, ka ai bam aisa, ka aija aidoh ïa uba bun uba lang bad ïa kito

kiba la khot sngewbha na ki shnong ba jan bad ba jngai bad kum juh ïa ki trai shnong. Ka sngi bia ne ka sngi kyntiew kurim ka long ka sngi kaba khraw tam ïa ki arngut shijur. Ym don kano kano ka jingkmen, ka jingsngewbha, ka khawai ka dawai kaba kham khraw ban ïa ka sngi bia ne sngi jingkyntiew kurim. Ha kum kane ka sngi baroh ki nongwan bad ki nongshah khot sngewbha ki dei ban biang ka bam ka dih ka ja ka doh bad lada jia ba duna ka long ka jingjah burom na ka bynta u Nongleitkurim, ka Nongleit kurim bad ka kur ka jait jong ki ha khmat uba bun uba lang bad da ki bnai da ki snem ki briew kin kren lorni shaphang ka jingkhapnap jong ki.

Haba la dep ka bam ka dih, la ha ka Niam u Barim lane Niam Khristan, ki paidbah ki leitphai sha la ki ïing kisem jong ki, ki arngut shijur ki leit thiah leit dem ban pynpura pynjanai ïa ka poikha poiman ban ïoh ki khun ki kti, ban iar u tnum u tyndai, ban heh u synniang u bynhei ba u khun bynriew un dup synshar khaddar ïa ki laiphew jingthaw da ka bor bad ka iktiar kaba u Blei u la ai ha u khun bynriew.

*****

Printed at:

NEW TECH PRESS

BLISS COMPLEX, (Lad Stadium)
Ladthadlaboh, Jowai, Jaintia Hills,
Meghalaya - 793150